

Република Србија
УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ
Бр.04 – 2305
25.12.2025. године

На основу члана 120. Статута Економског факултета у Нишу („Билтен Факултета бр. 209/2018), Наставно-научно веће Факултета на II седници одржаној 25.12.2025. године донело је

О Д Л У К У
о усвајању Стратегије истраживања и иновација и пратећег Акционог плана
Економског факултета у Нишу

I

Усваја се Стратегија истраживања и иновација и пратећи Акциони план Економског факултета Универзитета у Нишу.

II

Стратегија истраживања и иновација и Акциони план Економског факултета Универзитета у Нишу су саставни део ове одлуке.

III

Одлуку доставити: руководиоцу пројекта, декану, Служби за опште послове и архиви Факултета.

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА,
Проф. др Владислав Марјановић

Република Србија
УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ
Бр.04 – 2305/1
25.12.2025. године

**Funded by
the European Union**

СТРАТЕГИЈА ИСТРАЖИВАЊА И ИНОВАЦИЈА ЕКОНОМСКОГ ФАКУЛТЕТА У НИШУ

Ниш, 2025. године

САДРЖАЈ

1. Сврха и обухват Стратегије истраживања и иновација	4
2. КОНТЕКСТУАЛНИ ОСНОВ СТРАТЕГИЈЕ И&И	4
2.1. Значај истраживања и иновација за развој предузетничког екосистема	5
2.2. Стратешко усклађивање са ЕУ и националним политикама	5
2.3. Улога Економског факултета у спровођењу Стратегије И&И	6
2.4. Улога ЕИ центра у имплементацији Стратегије И&И	6
2.4.1. Визија, мисија и циљеви	7
2.4.2. Кључне области тренинга и предложени програми	7
3. Тренутно стање У ДОМЕНУ И&И у Србији	9
3.1. Капацитети за истраживање и иновације	9
3.1.1. Стање академских и истраживачких институција	9
3.1.2. Иновационе перформансе и сарадња универзитета и привреде	13
3.2. Кључни изазови у домену И&И	16
3.2.1. Меке вештине	16
3.2.2. Одрживост	17
3.2.3. Трансфер технологија и отворене иновације	17
3.2.4. Управљање процесом иновација	18
4. Кључни стубови Стратегије И&И	18
4.1. Изврсност у истраживањима	18
4.2. Трансфер технологија	19
4.3. Иновативно предузетништво	20
5. Стратешки покретачи и кључне иницијативе	21
5.1. Управљачки оквир	21
5.2. Национална стратегија истраживања и иновација	22
5.3. Универзитети	22
5.4. Промена културе	23
5.5. Међународна оријентација	23
5.6. Комуникација са стејкхолдерима	24
5.7. Дигитална трансформација	24
5.8. Зелена трансформација	25
6. Очекивани исходи и утицај	26

7. Закључак и препоруке	26
7.1. Преглед кључних стратешких приоритета	26
7.2. Кораци у имплементацији Стратегије И&И	27
7.3. Евалуација и ревизија Стратегије И&И.....	28
7.4. Механизми за дугорочну одрживост Стратегије И&И	28
РЕФЕРЕНЦЕ.....	29

1. СВРХА И ОБУХВАТ СТРАТЕГИЈЕ ИСТРАЖИВАЊА И ИНОВАЦИЈА

Сврха Стратегије истраживања и иновација (И&И) јесте успостављање свеобухватног оквира за унапређење предузетништва и иновација на Економском факултету Универзитета у Нишу (ФЕУН). Развојем културе креативности, унапређењем размене знања између различитих субјеката предузетничког екосистема, као и кроз практичну примену предузетничких идеја, Стратегија И&И обезбеђује остварење одређених циљева. Прво, да допринесе убрзању трансформације идеја у тржишно применљива решења која доприносе економском расту (посебно идеја које потичу од студената), друштвеном развоју и одрживом напретку друштва у целини. Друго, да подстакне интердисциплинарне истраживачке иницијативе, активности јачања капацитета и промоцију иновативног предузетништва међу студентима и другим актерима предузетничког екосистема. Треће, да допринесе усклађивању институционалних циљева са регионалним, националним и међународним иновационим агендама, обезбеђујући да резултати истраживања буду преточени у опипљиве економске и друштвене користи.

У средишту ове Стратегије је оснивање Центра за предузетништво и иновације (ЕИ центар) на ФЕУН-у, који ће представљати окосницу за њену успешну имплементацију. ЕИ центар ће функционисати као динамичан простор који ће повезивати студенте, истраживаче, партнере из привреде и доносиоце одлука, олакшавајући тако њихову сарадњу, пренос знања и развој иновативних подухвата. Центар ће деловати и као механизам подршке за развој предузетништва кроз организовање различитих тренинг програма, пружање услуга инкубације и акцелерације, као и путем менторства студентима у њиховим предузетничким намерама. Поред тога, Центар ће младим предузетницима пружати подршку и у проналажењу одговарајућих извора финансирања. Укратко, Стратегија И&И позиционира ЕИ центар као организациону платформу за неговање предузетничког начина размишљања код студената и других заинтересованих лица, развој иновационог екосистема у локалној и широј заједници, као и промовисање одрживог раста предузећа. Кроз овај приступ, Стратегија ће унапредити улогу ФЕУН-а као катализатора развоја друштва заснованог на иновацијама, предузетништву, трансферу знања и технологија, уз истовремени допринос ширим социо-економским циљевима.

2. КОНТЕКСТУАЛНИ ОСНОВ СТРАТЕГИЈЕ И&И

Државе чланице Европске уније (ЕУ), као и придружене земље са нижим нивоом перформанси у области истраживања и иновација (у даљем тексту *widening* земље), суочавају се са значајним структурним изазовима у изградњи снажних предузетничких екосистема. Ти изазови обухватају ограничен приступ финансијама, недовољно развијену иновациону инфраструктуру, слабу сарадњу универзитета и привреде, низак ниво улагања у И&И и фрагментисане механизме подршке. У таквим околностима, предузетништво је често мотивисано нужношћу, а не приликама, и суочено са ограниченим потенцијалом скалирања. Ипак, *widening* земље поседују и неискоришћен потенцијал који се огледа у растућем броју образованих младих људи, све већем броју иновационих центара, дигиталној писмености, умрежавању итд. Међутим, и даље недостаје развијен и робустан предузетнички екосистем који би подржао стартапе и мала и средња предузећа (МСП), обезбедио дугорочна улагања у људски капитал и институције знања, омогућио несметани ток знања, комерцијализују иновација и интензивну међусекторску сарадњу. Такав предузетнички екосистем био би, с друге стране, кључан за смањење иновационог јаза између региона ЕУ, укључујући и *widening* земље.

За унапређење предузетничког екосистема у Србији од посебног је значаја да високошколске установе (ВШУ) имају улогу катализатора развоја заснованог на иновацијама и преносу знања, уз

допринос ширим социо-економским циљевима. Неопходан корак у том правцу јесте да свака ВШУ у овим земљама има Стратегију И&И. У том смислу и са таквим циљем формулисана је и Стратегија И&И ФЕУН-а.

2.1. Значај истраживања и иновација за развој предузетничког екосистема

И&И представљају кључне факторе развоја, трансформације и конкурентности сваког предузетничког екосистема. Оне омогућавају креирање иновативних производа и услуга, пренос знања и технологија, као и међусекторску сарадњу, доприносећи економском расту и конкурентности. И&И имају значајну улогу и у настанку иновативних стартапова и креирању паметних, одрживих и инклузивних решења.

За *widening* земље, међу којима је и Србија, од велике је важности јачање И&И капацитета, не само ради смањења јаза у односу на развијеније економије по питању иновативности и стварања тржишно применљивих производа или услуга, већ и ради изградње отпорности и аутономије у стратешким областима као што су енергетика, здравство и дигиталне технологије. Поред тога, укључивањем И&И у саму срж предузетничког екосистема, *widening* земље могу, уместо да буду само корисници технологија, постати креатори и извозници иновација.

2.2. Стратешко усклађивање са ЕУ и националним политикама

Стратегија И&И ФЕУН-а усклађена је са кључним стратешким оквирима Републике Србије и ЕУ у области иновативности, преноса знања и технологија, одрживости и прекограничне сарадње, обезбеђујући кохерентност, како на локалном, тако и на међународном нивоу.

Посебно значајан документ Републике Србије на коме се Стратегија И&И темељи јесте Стратегија паметне специјализације (СЗ) која идентификовањем области са највећим потенцијалом за конкурентску предност усмерава иновациони развој земље. Међу националним СЗ приоритетима, Стратегија И&И је посебно фокусирана на Информационо-комуникационе технологије (ИКТ), Храну за будућност и Креативне индустрије, чиме се усмеравају истраживачки правци и институционални приоритети и ове Стратегије.

Стратегија И&И је, такође, усклађена и са стратешким политикама и документима ЕУ, као што су:

- *Хоризонт Европа* - водећи програм ЕУ за истраживање и иновације, подстиче прекограничну сарадњу, подржава паралелну зелену и дигиталну транзицију и промовише инклузивно учешће свих држава чланица и придружених земаља,
- *Европски зелени договор и Зелена агенда за Западни Балкан* - наглашавају кључну улогу иновација у постизању климатске неутралности, одрживе енергије, модела циркуларне економије и заштите животне средине,
- *Дигитална стратегија ЕУ и Нова европска иновациона агенда* - имају за циљ јачање технолошког суверенитета Европе и убрзање претварања истраживања у решења спремна за тржиште, посебно кроз јачање иновационих екосистема.

Усклађеношћу са овим политикама, Стратегија И&И ће допринети активном учествовању ФЕУН-а у унапређењу предузетничког екосистема Србије, као и јачању интеграције овог Факултета у Европски истраживачки простор. Штавише, усклађеношћу ове Стратегије са претходно наведеним документима повећаће се могућност приступа међународним изворима финансирања и интензивирати сарадња у И&И пројектима на националном и међународном нивоу, чиме се истовремено смањује иновациони јаз између региона ЕУ.

2.3. Улога Економског факултета у спровођењу Стратегије И&И

Универзитети и факултети налазе се у средишту троугла знања – образовања, истраживања и иновација. Таква позиција им омогућује кључну улогу у стварању новог знања кроз основна и примењена истраживања, образовању и оспособљавању будућих иноватора и предузетника, преносу академског знања у одрживе производе и услуге, као и у изградњи мрежа сарадње са јавним и приватним актерима.

Међутим, да би се Стратегија И&И ефикасно спровела, факултети морају унапредити традиционалне приступе у настави и истраживању тако што ће активно развијати предузетнички начин размишљања код студената, охрабривати усмереност ка иновативности и истраживању, подстицати интердисциплинарне иницијативе и развијати механизме за заштиту и комерцијализацију интелектуалне својине.

У том контексту, ФЕУН је у јединственој позицији да кроз своје програме у области бизниса, економије и менаџмента, као и комбиновањем академског знања са практичним алатима за иновације и предузетништво, допринесе спровођењу Стратегије И&И.

2.4. Улога ЕИ центра у имплементацији Стратегије И&И

Оперативна основа за реализацију Стратегије И&И ФЕУН-а јесте ЕИ центар. Он ће представљати организациону основу за повезивање образовних програма, институционалне инфраструктуре, партнерства, промоцију и евалуацију у јединствен оквир. Његов основни циљ је развој предузетничког начина размишљања и понашања код студената, подстицање њихове креативности, подршка иновационим активностима, унапређење предузетничких вештина и јачање сарадње академске заједнице и привреде. Укратко, ЕИ центар је замишљен као мултифункционални простор који ће подржавати иновационе активности кроз:

- подршку стартапима и скалирању пословања, путем програма прединкубације, менторства, коучингом и припремом за инвестиције,
- јачање капацитета, путем тренинга у области предузетничких вештина, управљања иновацијама, заштите интелектуалне својине, развоја пословних модела и дигиталних алата,
- олакшавање сарадње, делујући као мост између истраживача, студената, компанија, јавних институција и међународних партнера,
- иновациону инфраструктуру, као централну тачку за пренос технологија, прототипирање, тестирање и приступ мрежама и тржиштима,
- инклузивност и диверзитет, кроз активно подстицање учешћа недовољно заступљених група – посебно младих и жена – у предузетничким и иновативним активностима.

Спровођењем наведених активности, као и подстицањем сарадње између академског сектора, привреде и иновационих актера, ЕИ центар који ће се формирати на ФЕУН-у, допринеће развоју предузетничког екосистема првенствено у локалној заједници, али и шире, истовремено јачајући капацитете студената да развију и покрену иновативне подухвате, при чему ће нагласак нарочито бити стављен на подухвате из области одрживости и регенеративног развоја. Поред тога, ЕИ центар ће обезбедити дугорочну институционалну посвећеност развоју предузетничког начина размишљања студената. Укратко, ЕИ центар ће подстицати, како предузетничко размишљање студената, тако и развој вештина и иновација у академској и широј заједници, резултујући тржишно оријентисаним решењима, економском вредношћу, као и ширим друштвеним утицајем.

2.4.1. Визија, мисија и циљеви

Визија ЕИ центра јесте да функционише као динамичан простор усмерен ка развоју одрживог предузетништва, интегришући образовање, истраживање и сарадњу са привредом под једним кровом. На тај начин, ЕИ центар ће допринети развоју предузетничког екосистема, уз истовремено јачање и капацитета појединаца да развију и покрену своје иновативне подухвате. Притом, снажна подршка биће пружана преваходно оним подухватима који имају значајан фокус на одрживост и регенеративну економију.

Мисија ЕИ центра огледа се у унапређењу компетенција истраживача и младих предузетника у управљању одрживим иновацијама, чиме он постаје покретач изградње отпорног екосистема заснованог на иновацијама, усклађеног са глобалним трендовима и истовремено прилагођеног локалним потребама. Оваква мисија посебно је важна за мање развијене регионе, с обзиром на то да се њеном реализацијом ствара инфраструктура знања и мрежа подршке која је потребна за креирање нових радних места, привлачење инвестиција и јачање конкурентности. С друге стране, уградњом одрживости као кључног критеријума за избор подухвата којима ће се пружати подршка, обезбеђује се да иновативна решења доприносе ширем друштвеном и економском напретку, превазилазећи уске појединачне интересе.

Циљеви ЕИ центра формулисани су тако да одговарају на изазове И&И екосистема, као што су фрагментисаност, низак ниво преноса знања и технологија, административне баријере у заштити интелектуалне својине, слабе структуре подршке. Као најважнији, издвојени су следећи:

- Развој младих истраживача, иноватора и предузетника,
- Унапређење истраживачке инфраструктуре,
- Системско и дугорочно умрежавање и партнерства,
- Успостављање интегрисаног система за трансфер технологија и комерцијализацију,
- Подршка у управљању интелектуалном својином,
- Успостављање финансијског пута за комерцијализацију,
- Дефинисање система за мерење и јавно извештавање о резултатима и утицају.

У организационом смислу, ЕИ центар ће постати део организационе структуре ФЕУН-а, проширујући његово деловање ка привреди и широј заједници. Као део ФЕУН-а, ЕИ центар ће академске ресурсе ове институције (стручност наставника, истраживачке капацитете итд.) повезивати са практичном предузетничком подршком (менторство, инкубациони простор, информисање о могућностима финансирања итд.), како студентима, тако и другим заинтересованим лицима. Институционална интеграција Центра унутар ФЕУН-а истовремено ће значити да ће ЕИ центар бити мост између академског окружења и тржишта, претварајући истраживања и иновације у одрживе пословне могућности.

Активности ЕИ центра биће организоване у оквиру организационих јединица и то: организационе јединице за обуке и едукације, организационе јединице за менторство и инкубацију и организационе јединице за сарадњу са привредом. На тај начин ће се обезбедити да сваки аспект мисије ЕИ центра, од реализације обука до олакшавања универзитетско-привредних партнерстава, има јасан оперативни процес.

2.4.2. Кључне области тренинга и предложени програми

Теме и садржај тренинг програма засновани су на резултатима истраживања до којих се дошло путем фокус група, Делфи студија и анализе потреба спроведених у оквиру Хоризон пројекта УСЕ ИПМ, чиме се обезбеђује да њихов садржај одговара реалним потребама предузетничког

екосистема. У складу с тим, ЕИ центар ће реализовати програме обука груписане у четири тематска стуба, где ће сваки од њих имати специфичне области едукације, и то:

- *Развој меких вештина:* Овај стуб фокусира се на развој личних и интерперсоналних вештина неопходних за предузетнички успех. Кључни програми тренинга у оквиру овог стуба биће усмерени на развој вештина комуникације и тимског рада, вештина решавања проблема, критичког мишљења, креативног размишљања, управљања временом, емоционалне интелигенције итд. Наведене вештине у спроведеним фокус групама идентификоване су као кључне за младе предузетнике. Тачније, утврђено је да су ефикасна комуникација, тимски рад и прилагодљивост у неким улогама предузетника, често важније од тзв. тврдих, односно техничких вештина. Организовањем оваквих тренинга, ЕИ центар ће нудити циљане кратке курсеве или радионице, чиме ће учесници бити оспособљени да воде тимове, умрежавају се са актерима, решавају конфликте и истрају у предузетничком подухвату.
- *Одрживост и извештавање о одрживости:* У складу са фокусом ЕИ центра на одрживо предузетништво, центар ће обезбедити тренинге о примени пракси одрживости и стандарда извештавања у пословању. Програм тренинга ће укључити следеће области: Одрживе праксе у пословању, Одрживо предузетништво, Принципи циркуларне економије, Извештавање о одрживости, Порески подстицаји за И&И и Зелени порези. Наведене теме произашле су из друге фокус групе организоване на ФЕУН-у, као и Делфи студије, које су истакле важност еколошких, економских и друштвених аспеката одрживости за савремена предузећа. Учесници у наведеним облицима истраживања су нагласили да компаније треба да интегришу одрживе праксе ради дугорочне конкурентности и да је знање о извештавању о одрживости неопходно. Поред претходно наведеног, тренинзи у оквиру овог стуба укључиваће и тренинге везане за дизајнирање одрживих пословних модела и вредносних понуда, практичну наставу о мерењу и извештавању о одрживости (укључујући стандарде као што су ГРИ или захтеве ЕУ ЦСРД), као и радионице о приликама циркуларне економије (рециклажа, управљање отпадом и стратегије ефикасности ресурса).
- *Пренос технологија и отворене иновације:* Ова тематска област обухвата вештине и знања потребна за конвертовање истраживања у тржишне иновације и управљање технолошким партнерствима. Тренинзи у овој категорији укључиваће следеће теме: Лидерство за отворене иновације, Истраживање тржишта као подршка И&И, трансфер технологија и заштита интелектуалне својине. Наведене теме произашле су из резултата истраживања треће фокус групе и Делфи студије које су се бавиле изазовима трансфера технологија и екосистемом отворених иновација. Резултати истраживања у овој области су показали да су кључни изазови у региону Западног Балкана недовољно разумевање процеса преноса технологија и ниска свест о заштити интелектуалне својине. Стога ће, путем претходно наведених програма тренинга, ЕИ центар пружати подршку потенцијалним предузетницима у домену управљања интелектуалном својином (патентирање, лиценцирање итд.), спровођења истраживања тржишта ради усклађивања иновација са потребама тржишта и предузимања иницијативе отворених иновација (нпр. укључивање екстерних партнера или *crowdsourcing* идеја).
- *Одговорне иновације и сарадња академских институција и привреде:* Четврти стуб фокусиран је на одговорно управљање иновационим процесима и јачање сарадње академских институција и предузећа. Учесници четврте фокус групе и Делфи студије препоручили су различите алате управљања иновацијама, као што су *Design Thinking*, *Poslovni model Canvas*, *lean start-up* методе итд., као веома корисне за вођење иновационог процеса. У складу с тим, ЕИ центар ће понудити практичне тренинге о овим алатима. Теме

тренинга у овој области биће следеће: Алати за управљање иновационим процесом, Одговорне иновације (етика и одрживост у иновацијама), Модели сарадње академије и привреде (А2Б), Разумевање иновационих екосистема и Институције подршке иновационом екосистему.

Тренинг програми који ће се наћи у понуди ЕИ центра биће конципирани као динамични и флексибилни образовни формати, подложни континуираном унапређивању и иновирању. Њихов развој засниваће се на редовној анализи потреба младих истраживача, предузетника и представника привреде, као и на праћењу савремених трендова у области истраживања, иновација и предузетништва. На тај начин обезбедиће се правовремено прилагођавање садржаја, методологије и алата, уз интеграцију нових знања, вештина и практичних примера из националне и међународне праксе. Континуирано унапређење тренинг програма доприносиће јачању релевантних компетенција корисника услуга ЕИ центра, повећању њихове запошљивости и предузетничког потенцијала, као и снажнијем повезивању академске заједнице са потребама реалног сектора.

3. ТРЕНУТНО СТАЊЕ У ДОМЕНУ И&И У СРБИЈИ

3.1. Капацитети за истраживање и иновације

3.1.1. Стање академских и истраживачких институција

Капацитети за истраживање и иновације српске науке снажно су утемељене у правном оквиру, инфраструктури, као и у људским и финансијским ресурсима доступним за ове намене. Академске и истраживачке институције у Србији тренутно се налазе у надлежности Министарства науке, технолошког развоја и иновација, а кључни прописи који регулишу области истраживања и развоја су следећи:

- Закон о науци и истраживањима („Службени гласник РС“, бр. 49/19),
- Закон о Фонду за науку Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 95/2018), и
- Закон о иновационој делатности („Службени гласник РС“, бр. 129/21).

Када је реч о броју организација које се у Србији баве истраживањем и развојем (И&Р), у 2023. години било је укупно 459 таквих организација, од тога 286 из пословног сектора, 61 из државног сектора, 110 из сектора високог образовања и 2 из непрофитног сектора. Њихова структура по научним областима приказана је у Табели 1.

Табела 1: Број организација које се баве И&Р по секторима и научним областима у Србији у 2023. години

Научна област	Укупно	Пословни сектор	Државни сектор	Сектор високог образовања	Непрофитни сектор
Укупно	459	286	61	110	2
Природне науке	141	110	14	16	1
Инжењерство и технологија	166	133	10	23	

Медицинске и здравствене науке	27	13	4	10	
Пољопривредне науке	32	14	12	6	
Друштвене науке	67	15	10	41	1
Хуманистичке науке	26	1	11	14	

Извор: Завод за статистику Републике Србије. Преузето са: <https://data.stat.gov.rs/> (приступљено 8. августа, 2025).

Када је реч о научноистраживачким организацијама у Србији, према Регистру научноистраживачких организација (еНаука), у 2025. години укупно је регистровано 208 таквих организација. Њихов тип, научна област и власничка структура приказани су у Табели 2.

Табела 2: Научноистраживачке организације у Србији у 2025. години

Тип	Број	Научна област	Број	Власништво	Број
Факултет	114	Друштвене науке	92	Државно	165
Институт за И&Р	36	Инжењерство и технологија	64	Приватно	39
Научни институт	31	Природне науке и математика	45	Мешовито	4
Универзитет	14	Хуманистичке науке	41		
Институт САНУ	8	Биотехнологија	32		
Иновациони центар	5	Медицина	24		

Извор: еНаука (2025). Преузето са: <https://enauka.gov.rs/> (приступљено 8. августа, 2025).

Структура 208 регистрованих научноистраживачких организација у Србији у 2025. години указује на систем у коме доминирају факултети и државне институције, при чему су водеће научне области друштвене науке, инжењерство и природне науке. Иако оваква структура научноистраживачких организација у Србији обезбеђује стабилност и снажан академски допринос у овој области, она истовремено указује и на ограничену диверсификацију научноистраживачког рада у оквиру приватних и мешовитих истраживачких организација, које су важне за убрзање иновација и тржишно оријентисана истраживања. Стратешки посматрано, Србија треба да искористи снажну академску базу за развој мултидисциплинарних истраживачких кластера који повезују универзитете, институте за И&Р и иновационе центре. Повећање учешћа и капацитета иновационих центара, који су тренутно недовољно заступљени, може ојачати трансфер технологија, подстаћи настанак стартапова и стимулирати секторе високе додате вредности, попут биотехнологије и

медицинских наука. Поред тога, подстицање учешћа приватног сектора и развој јавно-приватних партнерстава може допринети уравнотежењу садашње доминације јавног сектора, побољшању комерцијализације и усклађивању истраживачких агенди са националним економским приоритетима.

Поред броја организација које се баве научноистраживачким радом, значајан аспект капацитета Србије за И&Р јесу и људски ресурси. Према подацима еНауке за 2025. годину, у Србији је активно 20.832 истраживача. Ови подаци потврђују да је истраживачки капацитет Србије заснован на значајном фонду људских ресурса, претежно запослених на државним факултетима и у научним институтима. Оваква концентрација истраживача у јавним институцијама представља чврсту основу за координисане националне истраживачке стратегије, али истовремено указује на потребу диверсификације истраживачког окружења кроз веће укључивање приватних и мешовитих организација. Поред тога, стратешки приоритети треба да буду фокусирани и на усмеравање талената ка истраживањима са високим утицајем, јачање интердисциплинарне сарадње и креирање структурираних путања за претварање академских резултата у иновације спремне за тржиште. Јачање иновационих центара и партнерстава са привредом може премостити постојећи јаз између истраживачког потенцијала и комерцијализације, док циљана улагања у недовољно заступљене области, попут биотехнологије, могу ојачати конкурентност Србије у новим глобалним секторима.

Иако Србија располаже значајним бројем истраживача, њихова дистрибуција по регионима одражава изражене регионалне диспаритете. Подаци показују да је проценат истраживача у односу на укупну запосленост највиши у београдском региону (који чак превазилази и просек ЕУ), док Шумадија и Западна Србија, као и Јужна и Источна Србија, знатно заостају испод националног и ЕУ просека (Табела 3).

Табела 3: Истраживачи у свим секторима по регионима, као проценат укупне запослености

Област	2018	2019	2020	2021	2022
Еврозона – 20 земаља (од 2023)	0,97	1,00	1,04	1,07	1,09
Београдски регион	1,17	1,17	1,22	1,16	1,17
Регион Војводина	0,44	0,42	0,42	0,46	0,50
Регион Шумадија и Западна Србија	0,14	0,11	0,13	0,15	0,15
Регион Јужна и Источна Србија	0,30	0,30	0,29	0,31	0,32

Извор: Eurostat (2025). Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eurostat/> (приступљено 7. августа, 2025).

Регионална неравнотежа у броју истраживача приказана у Табели 3, ограничава потенцијал за равномеран иновационо заснован раст и концентрише И&Р активности у једном економском центру. Због тога Србија треба да примени циљане мере за децентрализацију истраживачких капацитета, укључујући развој регионалних истраживачких чворишта, подстицаје за релокацију или успостављање И&Р јединица ван Београда, као и снажније повезивање локалних универзитета са привредом. Јачање мобилности кадрова, унапређење регионалне иновационе инфраструктуре и промоција паметне специјализације у недовољно развијеним областима, могу допринети смањењу диспаритета, подстаћи локалне економије и унапредити укупну иновациону конкурентност Србије.

Коначно, финансијски ресурси за И&Р у Србији заслужују посебну пажњу будући да су укупна улагања за ову сврху врло ограничена. Њихова структура приказана је у Табели 4.

Табела 4: Улагања у И&Р у Србији у периоду 2019–2023. године

Показатељ	2019	2020	2021	2022	2023
Укупни И&Р ресурси/БДП [%]	0,89	0,91	0,99	0,97	0,95
Буджетски И&Р ресурси/БДП [%]	0,40	0,46	0,42	0,39	0,39
Пословни сектор/БДП [%]	0,35	0,36	0,45	0,42	0,41
Државни сектор/БДП [%]	0,23	0,27	0,26	0,25	0,25
Високо образовање/БДП [%]	0,31	0,29	0,28	0,29	0,29
Приватни непрофитни сектор/БДП [%]	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Учешће расхода предузећа (приватних и јавних) у укупним расходима за И&Р [%]	39,50	39,00	45,20	43,70	43,50
Учешће расхода државе и локалне самоуправе у укупним расходима за И&Р [%]	25,80	29,30	26,60	26,30	26,40
Учешће расхода сектора високог образовања у укупним расходима за И&Р [%]	34,70	31,70	28,20	30,00	30,10
Учешће средстава из иностранства у укупним расходима за И&Р [%]	19,70	9,60	15,90	17,50	30,30
Укупни расходи за И&Р по становнику (хиљ. РСД)	6,92	7,23	9,12	10,29	11,69
Укупни расходи за И&Р по истраживачу (хиљ. РСД)	2.931,50	2.991,70	3.674,71	3.915,80	4.204,50

Извор: Завод за статистику Републике Србије. Преузето са: <https://data.stat.gov.rs/> (приступљено 10. августа, 2025).

Подаци приказани у Табели 4 показују да су укупни расходи за И&Р у Србији као проценат БДП-а у периоду 2019–2023. године испод 1%, што је знатно испод просека ЕУ (око 2,3% у истом периоду), указујући на трајно недовољно финансирање И&Р. Иако постоји благо повећање укупних расхода за И&Р у 2021. години (0,99%), тај тренд није одржан у наредним годинама. Подаци, такође, показују да је у погледу структуре финансирања расхода за И&Р допринос пословног сектора И&Р улагањима релативно низак у поређењу са иновационо вођеним економијама (око 0,35–0,45% БДП-а), што упућује на ограничено укључивање приватног сектора. Подаци показују и да је државно финансирање стабилно, али скромно, будући да високо образовање доследно учествује са око једне трећине расхода за И&Р. Овај податак истовремено указује на снажно ослањање државе на академски сектор у погледу истраживачких резултата. Запажа се и нагли раст учешћа средстава из

иностранства у 2023. години (30,3%), што може бити прилика за унапређење међународне сарадње, али и рањивост, уколико је финансирање нестабилно. Такође, изостанак доприноса приватног непрофитног сектора у финансирању И&Р указује на недостатак диверсификације извора финансирања. Коначно, на основу података из Табеле 4 уочава се раст расхода за И&Р по становнику и по истраживачу, што је позитиван сигнал, али апсолутни износи и даље остају ниски, посматрано у међународном оквиру. Ово последње може ограничити способност Србије да задржи таленте, као и њену способност да стимулише истраживања са високим утицајем, односно истраживања чији резултати имају значајан утицај на пословне праксе, економију и друштво у целини.

3.1.2. Иновационе перформансе и сарадња универзитета и привреде

Према подацима *European Innovation Scoreboard 2025* (European Commission, 2025), Србија је у 2025. години достигла 51,5% просечног иновационог учинка ЕУ и према томе сврстана у категорију Иноватори у успону (енгл. *Emerging Innovator*). Овакав учинак је допринео да се Србија налази на 31. месту међу државама чланицама ЕУ и суседним земљама, као и да буде нешто изнад просека земаља које, такође, спадају у Иноваторе у успону. Подаци, такође, показују да је од 2018. године иновациони индекс Србије порастао за 10,2 процентна поена, пре свега захваљујући иновационим активностима МСП, нарочито у сектору информационо-комуникационе технологије (ИКТ). Ипак, овај раст и даље заостаје за укупним темпом раста ЕУ.

Најважнији показатељи иновационих активности у Србији су следећи (European Commission, 2025):

- По учешћу МСП која уводе иновације производа, Србија је рангирана као прва међу свим државама ЕУ, као и суседним земљама,
- Показатељи људског капитала су мешовити: удео становништва са терцијарним образовањем и учешће у целоживотном учењу су побољшани (уз подршку реформи образовања и модернизације стручног образовања), број нових докторанада је опао, док су дигиталне вештине становништва и даље недовољно развијене,
- Атрактивност истраживачког система је од 2018. године порасла захваљујући повећаној међународној научној сарадњи, док је број страних студената на докторским академским студијама опао,
- Улагања у И&Р су врло скромна, при чему су и јавни расходи за И&Р благо опали од 2018. године,
- Доступност ризичног капитала је на ниском нивоу,
- Пословна улагања су између 2018. и 2025. године имала тенденцију опадања, што указује на трајне изазове у пословању привредних субјеката,
- Улагања повезана са информационом технологијом (ИТ) су снажно порасла, уз изузетан раст усвајања cloud технологија и запослености у ИКТ,
- Извоз производа средње и високе технологије између 2018. и 2025. године је благо опао,
- Еколошке перформансе нису задовољавајуће, уз ниску продуктивност ресурса и CO₂ продуктивности, што одражава изазове у зеленој транзицији,
- БДП по становнику је испод половине просека ЕУ, док демографски пад, односно природни прираштај од -1,4%, представља дугорочни ризик,

- Показатељи перцепције корупције и владавине права су на ниском нивоу, што утиче на институционално поверење,
- Према *Global Innovation Index* (ГИИ), Србија заузима 52. место од 133 земље, што је благо побољшање у односу на 53. место у 2023. години (WIPO, 2024).

Када је реч о територијалној распоређености иновација и њиховом типу, подаци указују на регионалне обрасце иновационе активности и изражене разлике међу регионима (Табела 5).

Табела 5: Типови иновација у предузећима-иноваторима по територији у %, у 2022. години

Територија	Иноватори – укупно	Иновације производа/услуга	Иновације процеса	Напуштене или иновације у току	Неиноватори
Република Србија	51,1	36,8	41,3	5,1	48,9
Србија – Север	52,8	38,0	42,2	5,9	47,2
Београдски регион	54,4	40,1	44,2	5,9	45,6
Регион Војводина	50,0	34,3	38,7	5,9	50,0
Србија – Југ	47,3	34,3	39,1	3,2	52,7
Регион Шумадија и Западна Србија	52,4	38,3	43,4	3,7	47,6
Регион Јужна и Источна Србија	38,3	27,2	31,6	2,3	61,7

Извор: Завод за статистику Републике Србије. Преузето са: <https://data.stat.gov.rs/> (приступљено 10. августа, 2025).

Подаци из Табеле 5 показују да је нешто више од половине предузећа у Србији у 2022. години било класификовано као иноватори, при чему је њихов удео највећи у београдском региону (54,4%), а најмањи у Јужној и Источној Србији (38,3%). Иновације производа и процеса су релативно уравнотежене у већини региона, али су обе врсте иновација знатно мање присутне на југоистоку. Удео неиноватора је највећи у Јужној и Источној Србији (61,7%), што указује на изражене регионалне разлике и потребу за циљаним мерама подршке у мање развијеним областима.

Подаци из претходних табела показују да се иновационе перформансе Србије последњих година побољшавају, пре свега захваљујући снажном иновационом капацитету МСП и брзој примени дигиталних технологија. Међутим, структурне слабости у И&Р улагањима, стварању интелектуалне својине, продуктивности и спремности за зелену транзицију, морају бити посебно истакнуте. Да би се постигао напредак у овим областима, Србија треба да прошири могућности финансирања, повећа извоз производа високе технологије и да улаже у развој напредних истраживачких и дигиталних компетенција.

Када је реч о сарадњи универзитета и привреде у Србији, она се углавном подржава кроз Иновациони фонд и Фонд за науку Републике Србије, који имају за циљ повезивање истраживачких организација са привредом ради подстицања иновација, комерцијализације истраживања и јачања технолошких капацитета.

Према документу *Policy Answers* (2025) кључни програми и инструменти сарадње универзитета и привреде у Србији су:

- *Програм сарадње науке и привреде* - подстиче заједничке И&Р пројекте између истраживачких институција и компанија, ради развоја производа или услуга спремних за тржиште. Финансирање је грантовског типа уз суфинансирање партнера, са циљем премошћавања јаза између научног истраживања и примене резултата истраживања у пословне сврхе,
- *Програм трансфера технологија* - подржава комерцијализацију резултата истраживања који су достигли најмање TRL 4, обезбеђујући финансијску подршку (до 6 милиона РСД), менторство за анализу тржишта, стратегију заштите интелектуалне својине и развој пословног модела,
- *Иновациони ваучери* - омогућавају МСП до 800.000 РСД (покриће 60% трошкова услуге) за ангажовање истраживачких институција у развоју производа, процеса или услуга,
- *Зелени програм сарадње науке и привреде* - фокусиран на примењена истраживања у области заштите животне средине, одрживости и климатских промена, уз финансирање пројеката до 200.000 ЕУР.

Снаге и слабости сарадње универзитета и привреде у Србији које су до сада идентификоване, приказане су Табелом 6.

Табела 6: Снаге и слабости сарадње универзитета и привреде у Србији

Снаге	Слабости
Постоје наменски токови финансирања за подстицање научно-привредних партнерстава.	Ограничен обим и број програма у поређењу са земљама попут Аустрије; мање секторски специфичних иницијатива.
Механизми подршке подстичу МСП да користе истраживачку експертизу.	Краткорочни циклуси финансирања без одрживих, структурисаних платформи за дугорочну сарадњу.
Програми циљају комерцијализацију и тржишно оријентисане иновације.	Фокус је претежно на стартапима и МСП, уз мању подршку средњим и великим предузећима која могу реализовати веће иновационе пројекте.
	Нижи износи финансирања у односу на упоредиве ЕУ програме, што ограничава обим пројеката.
	Недовољно јачање капацитета институција услед недостатака посебних мрежа за ту сврху, као што је, на пример, аустријски АЦР.
	Ограничена интеграција у међународне истраживачке и индустријске мреже, што смањује могућности глобалне сарадње и трансфера технологија.

Извор: Policy answers - Paths Towards Strengthening and Transforming Academia-Industry Cooperation in the Western Balkans: Lessons from Austria and Serbia (2025). Преузето са: https://westernbalkans-infohub.eu/wp-content/uploads/2025/02/Output-fellowship-template_jan_2025.pdf (приступљено 10. августа, 2025).

На крају се може закључити да Србија треба да предузме мере за ојачавање сарадње универзитета и привреде, кроз успостављање посвећене, дугорочне мреже са стабилним финансирањем и јасним управљањем, проширење подршке на средња и велика предузећа, повећање лимита финансирања за пројекте са већим утицајем, улагања у јачање институционалних капацитета универзитета и истраживачких центара, као и дубљу интеграцију у међународне иновационе мреже.

3.2. Кључни изазови у домену И&И

Предузетништво и И&И представљају кључне покретаче економског напретка и друштвеног развоја сваке земље. Међутим, развој окружења погодног за предузетничке активности и иновације у Србији захтева суочавање са више изазова. Ти изазови могу се груписати у четири групе и то: меке вештине, одрживост, трансфер технологија и одговорно управљање иновацијама.

3.2.1. Меке вештине

За оснивање и вођење успешног предузетничког бизниса, поред тврдих, техничких вештина, предузетници треба да поседују и меке вештине, укључујући интерперсоналне вештине, као што су комуникација, емпатија, емоционална интелигенција, решавање конфликта и преговарање итд. Ове вештине омогућавају успешну интеракцију у пословном окружењу, али и препознавање тржишних прилика, флексибилност и иновативност у пословању. Међутим, на основу резултата истраживања до којих се дошло применом квалитативних метода истраживања, као што су фокус група и Делфи студија, у области меких вештина идентификовани су следећи кључни изазови:

- Образовни систем не подржава у довољној мери развој меких вештина. У српском образовном систему учење о значају меких вештина од најранијег узраста није на адекватном нивоу, нити је довољно усмерено на њихов развој. Због тога студенти, као будући предузетници, током школовања нису довољно изложени развоју ових вештина.
- Недовољан развој вештина управљања ризиком. У Србији је генерално присутан висок степен аверзије према ризику (делом због доминантних културних вредности). Због тога у многим случајевима људи настоје да избегну ризик уместо да га минимизују, што је од суштинског значаја за развој предузетништва.
- Недовољан развој вештина управљања временом. Људи у Србији често нису довољно свесни значаја управљања временом. Неретко им недостаје знање како да препознају приоритетне активности, што доводи до расипања времена.
- Ниска свест о значају вештина активног слушања. Активно слушање, као део комуникационих вештина, важно је за успех пословања, јер доприноси стицању поверења клијената и омогућава флексибилност у одговору на њихове потребе. Међутим, ове вештине се често занемарују.
- Потцењивање значаја емоционалне интелигенције. Образовни систем у Србији углавном не омогућава у довољној мери развој ове вештине код поједанаца, а која је важна за односе, решавање конфликта, управљање стресом и сл.

3.2.2. Одрживост

Значајан сегмент предузетништва у наредном периоду требало би да буде усмерен ка одрживости. Међутим, према резултатима спроведених фокус група и Делфи студија, идентификовано је више изазова у овој области. Најважнији међу њима су следећи:

- Недовољна свест привредних субјеката о значају еколошки одрживих пословних пракси. Предузећа често не виде одрживост као инвестицију, већ као трошак, па се ретко одлучују да интегришу еколошке стандарде у пословање.
- Недовољно усклађивање економских активности и одрживих пракси. Многа предузећа избегавају плаћање еко-такси, перципирају улагања у еколошку одрживост као трошак, нерационално троше ресурсе, а уз то постоје и бирократске препреке за добијање дозвола у области рециклирања. Наведено указује да постоји јаз између законских обавеза и практичне примене одрживих решења, што значајно успорава еколошке иновације.
- Недостатак адекватне инфраструктуре за рециклажу. Без довољно центара и техничке подршке, предузећа немају реалне могућности да примене циркуларне моделе пословања.
- Недовољна јавна свест и ангажовање у одрживим праксама. Грађани и компаније често нису информисани о значају одвајања отпада, рециклаже и смањења потрошње ресурса, па су и промене споре.
- Недовољна примена ИТ решења за подршку праксама заснованим на одрживости. Коришћење дигиталних алата могло би олакшати праћење перформанси, али такви системи још увек нису широко присутни у пословању.
- Недостатак јасних и обавезних прописа за извештавање о одрживости за привредне субјекте. Без јасних правила, стандарда и обавеза, компаније не осећају притисак нити потребу да јавно документују своје еколошке перформансе.

Наведени изазови у области одрживости указују на потребу за повећањем свести, унапређењем инфраструктуре и јачањем регулаторног оквира и његове примене.

3.2.3. Трансфер технологија и отворене иновације

Ради успостављања чврсте основе за одрживо предузетништво у екосистему отворених иновација у Републици Србији, према резултатима фокус група и Делфи технике, идентификовани су следећи изазови:

- Незадовољавајући трансфер знања између различитих субјеката у иновационом екосистему. Резултати академских истраживања ретко проналазе пут до привреде, што ограничава иновациони потенцијал.
- Јаз између државне подршке и потреба малих предузећа. У пракси, програми подршке неретко не одговарају реалним потребама МСП сектора, што смањује ефикасност улагања.
- Потреба за унапређењем заштите интелектуалне својине (усаглашавање са ЕУ регулативом, примена закона, трајање поступка). Компликоване процедуре одвраћају истраживаче од патентирања, чиме се смањује број комерцијализованих иновација.
- Неадекватни механизми финансијске подршке (неравномерна расподела, фокус на пилот фазу, недостатак менторства). Предузећима недостају средства за касније фазе развоја, због чега иновације остају недовршене.

- Ограничења у иновационом начину размишљања (потреба да менаџери виде иновације као алат конкурентности). Многе фирме и даље иновације посматрају као опцију, а не као стратешку потребу за раст.
- Недостатак прилагођених образовних програма за подршку иновацијама. Формално образовање не развија компетенције потребне за заштиту права интелектуалне својине, рад са инвеститорима и управљање технолошким развојем.

Превазилажењем ових изазова Србија може унапредити трансфер технологија, ојачати одрживо предузетништво и створити иновативнију и конкурентнију економију.

3.2.4. Управљање процесом иновација

Кључни изазови у области управљања процесом иновација идентификовани у оквиру фокус групе и спроведној Делфи техници од стране истраживача на ФЕУН-у су следећи:

- Незадовољавајућа сарадња кључних субјеката у екосистему отворених иновација. То ствара изоловане иновационе џепове, без сарадње која би убрзала стварање нових решења.
- Организациона култура која не подржава иновативност. Многе институције још увек негују хијерархијске структуре и отпор према ризику, што гуши креативност.
- Недовољна подршка малим предузећима за одрживе иновације. МСП често немају финансијске или саветодавне ресурсе потребне за развој напредних технологија.
- Недовољна институционална подршка одрживим и одговорним иновацијама. Ово отежава развој пројеката који имају друштвену и еколошку вредност, иако је потражња за њима велика.
- Незадовољавајућа сарадња академске заједнице и привреде у контексту одрживих и одговорних иновација. Слаба повезаност резултира тиме да резултати истраживања ретко постају тржишна решења.
- Когнитивна баријера значајног сегмента становништва према иновацијама. Низак ниво поверења и страха од нових технологија успорава усвајање иновација и отежава трансформацију тржишта.

Превазилажењем наведених изазова, Србија може унапредити укупни И&И екосистем, подстаћи одрживо предузетништво и створити иновативнију економију.

4. КЉУЧНИ СТУБОВИ СТРАТЕГИЈЕ И&И

На основу анализе тренутног стања предузетничког и И&И екосистема у Србији, идентификованих изазова и најбољих пракси у овим областима, Стратегија И&И ФЕУН-а заснива се на три кључна стуба и то: изврсност у истраживањима, трансфер технологија и иновативно предузетништво.

4.1. Изврсност у истраживањима

Како би се подстакла изврсност у истраживањима и омогућило да истраживачи раде и ефикасно и ефективно, од изузетног значаја је континуирано унапређивање одговарајућих истраживачких капацитета, простора и услуга које би се за те потребе обезбедиле. Концепт изврсности инспирисан је Оквиром истраживачке изврсности Универзитета у Лондону *Queen Mary* (Queen Mary University of London, 2019).

У циљу јачања изврсности у истраживањима, Факултет ће обезбедити подршку истраживачима у свим фазама каријере кроз подстицање интердисциплинарног и међународног истраживања, унапређење докторских студија ради повећања броја уписаних студената, укључујући и оне из иностранства, као и кроз значајно проширење учешћа истраживача на пројектима и укључивање већег броја постдокторанада и истраживача финансираних из екстерних извора.

Да би истраживачко окружење било на нивоу светских стандарда, реализоваће се следеће активности:

- Унапређење научних дисциплина ради привлачења и задржавања талената, посебно у смислу интердисциплинарности истраживања, што ће омогућити да се одговори на будуће глобалне социоекономске изазове,
- Обезбеђивање одрживих истраживачких капацитета који би били на нивоу светских стандарда, као и различитих националних и међународних извора финансирања у циљу унапређења физичког и виртуелног истраживачког окружења,
- Подстицање локалне истраживачке заједнице да остварује сарадњу са другим истраживачким заједницама на глобалном нивоу уз стварање агилних партнерстава, као и успостављање мањег броја стратешких међународних партнерстава са водећим институцијама,
- Значајно повећање броја партнерстава са привредом и пружање финансијске подршке истраживачким подухватима,
- Мобилисање алумниста широм света ради развоја нових истраживачких и привредних конекција.

Да би тржишни и друштвени утицај ФЕУН -а био уграђен у све истраживачке активности, Факултет ће неговати снажну истраживачку културу која подстиче иновације, развој и предузетништво усмерено ка решавању глобалних и националних изазова. Истовремено, развиће се окружење у којем су утицај истраживања, иновативност и друштвени ангажман саставни део научног рада, уз снажну интерну, националну и међународну промоцију постигнућа. Посебан фокус биће на укључивању јавности као партнера у обликовању, спровођењу и дисеминацији резултата истраживања, чиме се додатно јача култура истраживачког духа и допринос друштву.

Из наведеног проистиче да је у циљу развоја истраживачке активности на ФЕУН-у веома важно развијати истраживачку културу. Истраживачка култура обухвата вредности, очекивања и понашања истраживача у погледу тога како бирати и управљати пројектима, оцењивати рад колега, пружати менторску подршку, сарађивати са екстерним партнерима и успешно делити резултате истраживања. С тим у вези, важно је даље развијати принципе и праксе које промовишу колаборативно и инклузивно истраживачко окружење које подржава менторство, академску изврност, иновативност и креативност (The University of British Columbia, 2021).

4.2. Трансфер технологија

Креативност и мотивација су неопходне за генерисање нових пословних идеја, али саме по себи нису довољне да се идеје претворе у значајне економске и друштвене исходе. Трансфер знања и технологија представља колаборативни процес којим се научна открића и интелектуална својина преносе од креатора, попут универзитета и истраживачких институција, ка јавним и приватним корисницима, чиме се иновације претварају у производе и услуге које користе друштву (WIPO, 2024).

Трасфер технологија је процес дељења знања и технологија из једне организације или од стране појединца ка другом субјекту. Овај процес обухвата размену вештина, технологија и процеса међу актерима који даље могу развијати и примењивати технологију у новим производима, услугама или процесима. Трансфер технологија се типично одвија између универзитета, државе и привреде. Посредничке организације, попут канцеларија за трансфер технологија које постоје на појединим универзитетима, помажу у повезивању актера и олакшавају ефикасно ширење иновација и знања (Battistella et al., 2023).

Процес претварања идеја у практична решења спремна за тржиште укључује неколико кључних елемената, попут заштите интелектуалне својине и лиценцирања, развоја пословних модела, *lean* приступа, као и процене технолошке спремности. Приступ одрживом трансферу технологија еволуирао је од претежног фокуса на контроли загађења и очувању ресурса, ка интегрисаним решењима која истовремено апострофирају еколошке, економске и друштвене факторе (Fernandes et al., 2021). Више студија указало је и на генерално позитиван ефекат одрживог трансфера технологија на економски раст (Ferreira et al., 2020; Gomes et al., 2022).

4.3. Иновативно предузетништво

Иновативно предузетништво један је од кључних покретача економског развоја, посебно у мање развијеним економијама где је економски раст високо на агенди креатора државне политике (Amini Sedeh et al., 2022). Основни допринос традиционалног предузетништва је отварање нових радних места. С друге стране, иновативно предузетништво има већу вероватноћу стварања таквих радних места на којима се креира већа додата вредност, а сама предузетничка фирма има више стопе раста. Ово је делимично последица чињенице да су оснивачи иновативних предузетничких фирми често снажније усмерени ка расту због прилика и потенцијала иновативног подухвата.

Према приручнику ОСЛО (OECD, 2005), иновација је имплементација новог или значајно унапређеног производа (добра или услуге) или процеса, новог маркетиншког метода или новог организационог метода у пословној пракси. Предузетници су, с друге стране, власници бизниса који настоје да створе вредност кроз креирање или проширење економске активности, идентификовањем и експлоатацијом нових производа или процеса (OECD, 2007). Комбинација предузетништва и иновација резултира иновативним предузетништвом: новим фирмама заснованим на новим, иновативним идејама (Szabo & Herman, 2012).

Иновативно предузетништво може, такође, донети решења за неочекиване друштвене кризе, као и пробоје у решавању нерешених друштвених и економских проблема (сиромаштво, климатске промене, приступ здравству итд.) (Bradley et al., 2021). Међутим, уобичајена мерила иновативности, попут улагања у И&Р или заштићени проналасци (патенти), нису адекватна за мале предузетничке фирме, јер таква мерила често потцењују њихову иновативност. Због тога се предлажу композитна мерила која комбинују иновације производа и иновације процеса (Amini Sedeh et al., 2022).

На иновациону активност и стварање нових иновативних подухвата утичу бројни фактори на микро и макро нивоу (Amini Sedeh et al., 2022). Макро приступ промоцији иновативног предузетништва фокусира се на изградњу институционалног окружења (сигурних својинских права, ефикасног правосуђа, отворених тржишта и приступа капиталу), уместо директне подршке појединачним фирмама или технологијама. Међутим, институционалне промене су споре, што отежава брзу примену знања кроз различите политике. На микро нивоу, политике које промовишу иновационо предузетништво укључују финансирање, обуке, инкубаторе или акцелераторе, али њихова ефикасност зависи од пажљивог одабира фирми и адекватне подршке (Bradley et al., 2021).

5. СТРАТЕШКИ ПОКРЕТАЧИ И КЉУЧНЕ ИНИЦИЈАТИВЕ

Успешно спровођење Стратегије И&И захтева не само јасно постављене циљеве, већ и стварање основних услова који те циљеве чине достижним. Ови темељи, односно стратешки покретачи, обезбеђују институционалну координацију, усклађеност политика и развој капацитета у оквиру националног иновационог екосистема. Истовремено, кључне иницијативе преводe стратешку визију у конкретне активности, омогућавајући системску трансформацију и мерљив друштвено-економски утицај.

Прва три елемента – управљачки оквир, национална стратегија и улога универзитета – функционишу као структурни покретачи, обезбеђујући институционалне, политичке и академске темеље за одрживи развој иновација. Следећих пет подручја – промена културе, међународна оријентација, комуникација са стејкхолдерима, дигитална трансформација и зелена трансформација – представљају стратешке иницијативе које убрзавају промене, унапређују укључивост и усклађују иновациони систем са глобалним приоритетима.

Развој ових покретача, заједно са спровођењем усмерених иницијатива, омогућиће ФЕУН-у да изгради отпоран, конкурентан и колаборативан систем истраживања и иновација, који је међународно повезан, друштвено одговоран и способан да одговори на комплексне друштвене и економске изазове.

5.1. Управљачки оквир

За успешно спровођење Стратегије И&И неопходно је успоставити јасан и ефикасан систем управљања. У Републици Србији институционални оквир надлежан за иновациону политику обухвата више актера. Централну улогу има Министарство науке, технолошког развоја и иновација, које развија и унапређује систем истраживања и развоја, креира и спроводи политику науке и технологије, подржава младе таленте, формулише иновациону политику и подстиче технолошко предузетништво, трансфер знања и трансфер технологије у привреди. Министарство, такође, има кључну улогу у развоју политика у областима као што су вештачка интелигенција и дигитална трансформација.

Обезбеђивање квалитета научноистраживачког рада и развој истраживачких активности поверени су телима и комисијама као што су: Национални савет за научни и технолошки развој, Одбор за акредитацију научноистраживачких организација, Комисија за стицање научних звања и секторски научни одбори.

Окосницу система науке, технологије и иновација чине Фонд за иновациону делатност и Фонд за науку Републике Србије. Фонд за иновациону делатност јача везе између науке, технологије и индустрије и подржава развој иновативног предузетништва, док Фонд за науку финансира пројекте високог научног квалитета и иновативности, усклађене са стратешким приоритетима државе.

Развојна агенција Србије (РАС) додатно подржава иновациони и предузетнички екосистем кроз промоцију и реализацију директних инвестиција, подршку извозу и унапређење конкурентности привредних субјеката, са посебним фокусом на МСП и регионални развој.

Ове политике, стратегије и активности усмерене су како на истраживачке организације и универзитете, тако и на организације за подршку иновацијама, укључујући научно-технолошке паркове (Београд, Ниш, Чачак, Нови Сад), пословне инкубаторе, стартап центре и кластере. Њихово деловање заснива се на важећем регулаторном оквиру (Закон о иновационој делатности, Закон о науци и истраживањима, Закон о Фонду за науку), који је усклађен са стандардима Европске уније и омогућава приступ програмима као што су Хоризонт Европа и ЕУРЕКА.

5.2. Национална стратегија истраживања и иновација

У периоду од 2020. до 2021. године Република Србија усвојила је више стратешких докумената који чине свеобухватан национални оквир за развој истраживања и иновација. Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период 2021–2025. „Моћ знања“, усвојена 2021. године, усмерена је на јачање истраживачких институција, развој инфраструктуре и подстицање интеграције у Европски истраживачки простор (ЕРА). Стратегију прати Акциони план за период 2021–2023, док је у току израда нове Стратегије научног и технолошког развоја за период 2025–2029. Циљ нове стратегије јесте стварање повољног окружења за истраживаче и таленте и ефикаснију примену научних резултата у решавању економских и друштвених изазова, са посебним фокусом на подршку *spin-off* компанијама и јачање сарадње науке и индустрије.

Тренутно важећа Стратегија паметне специјализације Републике Србије за период 2020–2027 дефинише приоритетне области за предузетничко откривање и развој иновација:

- информационе и комуникационе технологије (Big Data и пословна аналитика, cloud computing, Интернет ствари, развој софтвера, уграђени системи);
- прехранбена индустрија (високотехнолошка пољопривреда, храна са додатом вредношћу, одржива пољопривреда и производња хране);
- креативне индустрије (креативна дигитална аудиовизуелна продукција, индустрија видео-игара, паметна и активна амбалажа);
- машине будућности и производни системи (машине посебне намене, информационе технологије за паметно управљање – Индустрија 4.0, алати и компоненте високог квалитета за аутомобилски, железнички и авионски сектор, паметна еколошка решења);
- кључне технологије омогућивачи и нове технологије (фотоника, напредни материјали, напредне производне технологије, електроника, биотехнологија, blockchain технологије, аутономна возња, ваздухопловни системи и инжењерство);
- енергетски ефикасна и еколошки паметна решења.

Овај стратешки оквир пружа основу за усклађивање институционалних стратегија са националним приоритетима и омогућава фокусирано коришћење националних и европских фондова.

5.3. Универзитети

Универзитети су кључни актери у спровођењу Стратегије И&И. У Републици Србији постоји осам државних универзитета који послују у складу са законима у области образовања и науке. Универзитет у Нишу, са 13 факултета, представља снажну истраживачку базу на подручју јужне Србије. Кроз развој модерних курикулума, интердисциплинарни приступ и промоцију предузетништва, универзитети образују младе стручњаке који ће бити носиоци развоја истраживања и иновација.

Њихова улога посебно се огледа у следећим димензијама:

- универзитети су центри за генерисање новог знања кроз академска истраживања и пројекте, чиме доприносе стварању повољног окружења за иновације у привреди;
- повезивање са индустријом и олакшавање трансфера знања и трансфера технологије одвија се кроз научно-технолошке паркове, инкубаторе, заједничке пројекте и друге облике сарадње усмерене на комерцијализацију резултата истраживања;

- учешће у европским и међународним програмима (Хоризонт Европа, Ерасмус+ и др.) омогућава пренос најбољих пракси, унапређење научне изврности и отварање канала за међународну сарадњу и инвестиције;
- академска заједница доприноси стратешком планирању и креирању јавних политика у области науке, иновација и образовања, кроз израду анализа, учешће у радним телима и давање препорука;
- универзитети повезују знање, људе, институције и привреду у интегрисану мрежу која покреће одрживи напредак у науци, технологији и економији.

Без проактивне и координисане улоге универзитета, успешна реализација Стратегије истраживања и иновација није могућа.

5.4. Промена културе

Да би Стратегија И&И била ефикасно спроведена, неопходно је да постане део културних образаца друштва. Промене су потребне на нивоу универзитета, привредних субјеката и креатора јавних политика.

Укључивање студената у активности које подстичу креативност, иновативност и предузетништво на свим нивоима студија од суштинског је значаја за изградњу иновационе културе. Промоција и развој иницијатива, као што су универзитетска бизнис и иновациона такмичења, хакатони, конференције и радионице, допринеће јачању стартап екосистема и предузетничког начина размишљања. На нивоу универзитета, важно је да се трансфер знања и трансфер технологије формално препознају као једна од темељних мисија, уз уклањање регулаторних и институционалних препрека и успостављање система подстицаја за наставнике, истраживаче и студенте.

Привреда треба да препозна стратешку вредност иновација и сарадње са академским сектором, уз адекватну подршку за јачање сопствених иновационих капацитета. Држава и јавни сектор имају кључну улогу у подстицању културе засноване на иновацијама, не само као генератори знања, већ и као корисници иновативних производа и услуга.

Подизање свести јавности о значају иновација треба да буде саставни део развојних политика кроз дугорочне комуникационе и образовне иницијативе. Развијање робусног националног екосистема истраживања и иновација, у којем универзитети, привреда, државне институције и цивилно друштво сарађују, као и истицање успешних локалних иновационих прича, доприносе јачању поверења у иновације и изградњи снажније предузетничке културе.

5.5. Међународна оријентација

У контексту глобализације знања и ограничених домаћих ресурса, јачање међународне димензије националног система истраживања и иновација од пресудног је значаја. Развој партнерстава са релевантним институцијама у иностранству доприноси унапређењу квалитета истраживачког рада, повећању критичне масе истраживача и бољој интеграцији у европски и глобални истраживачки простор.

Међународна оријентација ФЕУН-а у потпуности је усклађена са савременим трендовима у високом образовању и научноистраживачком раду. Успостављање и одржавање сарадње са универзитетима и истраживачким институцијама у ЕУ и другим земљама омогућава приступ најсавременијим знањима и технологијама и јача међународну експертизу.

ЕИ центар делује као мост између академске заједнице и привреде и као генератор мултидисциплинарних пројеката и стартап иницијатива. Кроз повезивање са међународним партнерима и учешће у глобалним иновационим мрежама, ЕИ центар доприноси развоју предузетничке културе и иновационих капацитета, посебно међу студентима и младим истраживачима.

Активно учешће Факултета у међународним пројектима и програмима (Ерасмус+, Хоризонт Европа и др.) треба додатно ојачати кроз организовану подршку наставницима, истраживачима и студентима у припреми и спровођењу пројеката. Развој студијских програма на енглеском језику, подршка мобилности и привлачење страних студената, наставника и истраживача доприносе размени знања, интернационализацији и развоју интеркултуралних компетенција.

Ради јачања дугорочне међународне позиције Факултета, потребно је развити стабилне институционалне механизме за међународну сарадњу (канцеларије за међународне пројекте, стручне тимове за припрему и управљање пројектима, ангажовање кадрова са искуством у међународном окружењу). У партнерству са ЕИ центром, Факултет се позиционира као препознат актер у европском простору високог образовања и иновација.

5.6. Комуникација са стејкхолдерима

Савремени изазови и брзе промене у глобалном и националном контексту чине комуникацију са стејкхолдерима кључним елементом развоја истраживачког и иновационог система. Наставак процеса предузетничког откривања, дефинисаног Стратегијом паметне специјализације, обезбеђује континуирани дијалог са релевантним актерима и прилагођавање приоритетима и потребама привреде и друштва.

Унапређење свести о значају и утицају истраживања и иновација представља један од кључних приоритета ФЕУН-а. Неопходно је јасно и стратешки комуницирати визију и реформу система управљања истраживањима и иновацијама, циљеве Стратегије, планиране активности и постигнуте резултате.

У том циљу развија се свеобухватна стратегија брендирања и комуникације, усмерена на академску заједницу, пословни сектор, доносиоце одлука, студенте и ширу јавност. Она обухвата коришћење традиционалних и дигиталних канала, јавне догађаје, визуелни идентитет и медијску видљивост истраживачких и иновационих иницијатива.

ЕИ центар има важну улогу у спровођењу ове Стратегије, кроз повезивање истраживача, студената, партнера из привреде и међународних организација, јачање иновационе културе и промоцију научних и предузетничких достигнућа факултета. На међународном нивоу планиране су циљане комуникационе кампање ради позиционирања ФЕУН-а као истакнутог регионалног актера у области економских наука, предузетништва и иновација, укључујући коришћење инструмената образовне и научне дипломатије и алумни мреже.

Све активности биће планиране и спровођене у складу са принципима партиципативног доношења одлука, кроз отворене консултације и сарадњу са интерним и екстерним стејкхолдерима, како би се обезбедила усклађеност са реалним потребама и постигао што већи друштвени и економски утицај.

5.7. Дигитална трансформација

За успешну дигиталну трансформацију привреде и друштва неопходно је усклађивање стратегија, технологија, инфраструктуре и вештина са системом истраживања и иновација. У том контексту, ИКТ

сектор Србије има кључну улогу, како кроз раст извоза ИТ производа и услуга, тако и кроз покретање дигиталне трансформације осталих сектора.

Дигитална трансформација означава темељну промену начина на који предузећа, институције и јавни сектор користе технологију, људе и процесе ради унапређења перформанси. Она превазилази пуко дигитализовање постојећих процедура и подразумева промену начина размишљања и увођење дигиталног окружења у производе и услуге. Дигитална трансформација често представља предуслов за иновације и има важну улогу у јачању комуникације и размене знања међу актерима у заједници истраживања и иновација.

Посебан значај има дигитализација јавне управе и развој е-услуга, које доприносе смањењу бирократије, повећању транспарентности, бољем квалитету услуга за грађане и привреду и смањењу трошкова.

Кључне иницијативе у Србији укључују Стратегију развоја дигиталне економије и друштва 2022–2027, Националну стратегију за развој вештачке интелигенције 2022–2027, програме подршке истраживачкој инфраструктури и међународној сарадњи, Дигиталну агенду Србије и различите иницијативе е-управе.

У академском сектору, ФЕУН и ЕИ центар имају кључну улогу у:

- развоју дигиталних компетенција кроз наставу и истраживања,
- развоју иновационих и предузетничких вештина потребних за дигиталну економију,
- повезивању са домаћим и међународним партнерима из академског и пословног сектора,
- учешћу у међународним програмима и пројектима,
- промоцији дигиталне трансформације кроз иновационе пројекте и подршку стартаповима и МСП.

Све ове активности доприносе јачању дигиталне економије у Србији и повећању глобалне конкурентности студената и истраживача Економског факултета.

5.8. Зелена трансформација

Зелена трансформација подразумева суштинску промену у начину коришћења ресурса, производње производа и пружања услуга, са циљем смањења негативног утицаја на животну средину и постизања одрживог раста. Она укључује прелазак на обновљиве изворе енергије, развој циркуларне економије, унапређење енергетске ефикасности и примену зелених технологија и иновација које подржавају климатске циљеве и унапређују квалитет живота.

У Србији је заштита животне средине предмет истраживања већ деценијама, али је индустрија зелених технологија (посебно у областима третмана вода и земљишта и рециклаже) још у развоју. Европска унија препознаје екологију као кључну област улагања која може помоћи Србији да испуни европске стандарде, при чему су посебно важни пројекти у подунавском региону. Програми као што су ИПА прекогранична сарадња и Зелени иновациони ваучери подстичу сарадњу између истраживача и привреде у циљу одрживог развоја.

Национални оквир обухвата:

- Национални план за енергетску ефикасност и обновљиве изворе енергије,
- Стратегију развоја циркуларне економије,
- програме и пројекте зеленог развоја које спроводи Министарство заштите животне средине,
- учешће Србије у међународним иницијативама, укључујући Европски зелени договор и фондове за борбу против климатских промена.

ФЕУН и ЕИ центар доприносе зеленој трансформацији кроз:

- образовне програме и истраживања усмерена на одрживи развој, зелену економију и иновативне пословне моделе,
- подршку предузетницима и стартаповима који развијају еколошки прихватљиве производе и услуге,
- сарадњу са државним институцијама, привредом и међународним партнерима на пројектима који подстичу одрживост,
- организовање радионица, конференција и програма о зеленим технологијама и одговорним пословним праксама.

На тај начин зелена трансформација постаје интегрални део истраживачке и образовне мисије, али и важан извор нових иновација и конкурентских предности за српску привреду.

6. ОЧЕКIVАНИ ИСХОДИ И УТИЦАЈ

Стратегија И&И осмишљена је да унапреди знање, промовише иновације, привуче врхунске таленте, обезбеди екстерно финансирање, изгради снажна партнерства за решавање друштвених изазова и пружи подршку економском развоју. Конкретно, Стратегија И&И ће обезбедити:

- Генерисање новог знања заснованог на ригорозним, етичким и квалитетним истраживањима,
- Образовање засновано на истраживањима, што ће водити унапређују наставе и учења,
- Иновације и практичну примену истраживања кроз развој производа, услуга и процеса,
- Привлачење извора финансирања и талената кроз конкурентне националне и међународне грантове,
- Већу ангажованост ФЕУН-а у представљању резултата истраживања са различитим субјектима,
- Партнерства са локалним, националним и међународним актерима.

Као кључни стуб, ЕИ центар има централну улогу у спровођењу Стратегије И&И и обезбеђивању видљивог и дугорочаног утицаја. Центар ће посебно допринети конкурентности ФЕУН-а и развијати предузетнички начин размишљања, вештине и иновације. Дугорочни утицај ЕИ центра оствариваће се кроз:

- Јачање предузетничког начина размишљања и културе,
- Развој предузетничких вештина студената,
- Јачање спремности студената за предузетничку каријеру,
- Омогућавање настанка нових подухвата,
- Подршку економском расту и запошљавању,
- Јачање сарадње са привредом и заједницом,
- Решавање друштвених и еколошких изазова,
- Повећање видљивости и конкурентности институције,
- Унапређење образовне иновативности,
- Политку информисања и стратешког развоја.

7. ЗАКЉУЧАК И ПРЕПОРУКЕ

7.1. Преглед кључних стратешких приоритета

На основу претходно наведених изазова предузетничког и И&И екосистема Србије, Стратегија И&И истиче следеће приоритете:

- Развој предузетничког начина размишљања и понашања студената, посебно у области одрживости,
- Развој меких вештина код истраживача и младих предузетника,
- Промоција одрживих пословних пракси и подстицање одрживог предузетништва,
- Унапређење трансфера технологија и знања међу актерима предузетничког екосистема,
- Јачање партнерстава између академске заједнице, привреде и других субјеката у предузетничком и И&И екосистему,
- Подстицање иновација и практична примена истраживања кроз развој решења која доприносе друштвеном развоју.

Наведени приоритети су у функцији развоја интегрисаног и одрживог иновационог екосистема у коме су образовање, истраживање и економија повезани.

7.2. Кораци у имплементацији Стратегије И&И

Имплементација Стратегије И&И на ФЕУН-у и реализација наведених приоритета спровешће се кроз пет фаза које обухватају период од првог квартала 2026. године до четвртог квартала 2028. године. Свака фаза укључује одређене активности које ће координирати ЕИ центар у сарадњи са наставницима, студентима, привредним партнерима и међународним институцијама.

Фазе у процесу имплементације Стратегије И&И су следеће:

- Институционализација (I-II квартал 2026. године). Кључне активности у овој фази су: формално успостављање ЕИ центра, формализација сарадње са привредним субјектима (споразуми, праксе, заједнички пројекти); имплементација дигиталне платформе; организовање радионица; умрежавања и интерне иновационе иницијативе.
- Јачање капацитета (III-IV квартал 2026. године). Кључне активности у овој фази су следеће: дизајнирање и спровођење обука; реализација менторских програма; организовање радионица о предузетништву, управљању иновацијама и дигиталним вештинама; развој и тестирање онлајн платформе ЕИ центра.
- Пилот имплементација (IV квартал 2026. године – II квартал 2027. године). Активности у овој фази су следеће: имплементација стартап програма (bootcamp, прединкубација, идентификовање прилика за финансирање); формирање мултидисциплинарних тимова; организовање првог демо дана; проширење обука темама из области зелене и дигиталне транзиције; имплементација мини-пројекта примењених истраживања са компанијама.
- Скалирање и консолидација (III-IV квартал 2027. године – I-II квартал 2028. године). Кључне активности у овој фази су: проширење обука актуелним областима; јачање алумни мреже; повећање видљивости ФЕУН-а и учешћа у међународним догађајима; укључивање међународних ментора; студије случаја; имплементација система праћења и евалуације.
- Евалуација и ревизија Стратегије (III-IV квартал 2028 године). Активности у овој фази су следеће: преглед спровођења акционог плана; организовање радионица за идентификовање нових прилика; ажурирање приоритета и плана рада за период 2029-2033. година; објава извештаја; представљање резултата.

За мерење ефикасности Стратегије И&И користиће се кључни индикатори перформанси (КПИ) као што су: број основаних стартапова, прикупљена средства, број пријављених патената и комерцијализованих технологија, број новоотворених радних места у иновативним секторима, број партнерстава академије и привреде итд.

7.3. Евалуација и ревизија Стратегије И&И

За праћење спровођења Стратегије И&И ФЕУН-а образује се Савет ЕИ центра као формално, стално саветодавно тело при Наставно-научном већу ФЕУН-а. Савет ЕИ центра чине представници руководства Факултета (декан, продекан за науку, продекан за финансије), руководилац ЕИ центра, 4 представника наставника и сарадника, као и 5 представника студената. ЕИ центар једном годишње припрема годишњи извештај о имплементацији Стратегије И&И (са прегледом реализованих активности, остварених кључних индикатора перформанси и предлогом корективних мера). На основу годишњих извештаја, Савет ЕИ центра у III-IV кварталу 2028. године припрема и ННВ-у доставља предлог ревизије Стратегије И&И за период 2029–2033. године, укључујући ажуриране приоритете, циљеве и Акциони план. Након разматрања и усвајања предлога на ННВ, ревидирана Стратегија И&И се упућује надлежним универзитетским телима на потврђивање, чиме се обезбеђује континуитет, институционална одрживост и усклађеност са националним и европским стратешким оквиром.

7.4. Механизми за дугорочну одрживост Стратегије И&И

Дугорочна одрживост Стратегије И&И обезбеђује се кроз успостављање стабилних институционалних, финансијских и организационих оквира у оквиру ФЕУН-а. Ови оквири имају за циљ да омогуће трајно спровођење стратешких активности, као и континуитет развоја истраживачких, иновационих и предузетничких капацитета Факултета. Механизми одрживости обухватају следеће:

Институционализација ЕИ Центра - ЕИ Центар се трајно интегрише у организациону структуру ФЕУН-а путем формалних аката, правилника и дефинисања улога и надлежности запослених. На овај начин се активности И&И укључују у регуларне процесе рада, планирања и одлучивања Факултета, чиме се обезбеђује институционална стабилност и континуитет активности.

Диверсификација извора финансирања - Одрживост активности Стратегије И&И обезбедиће се развојем вишеструких финансијских канала, укључујући међународне и националне пројектне програме, сарадњу са привредним субјектима, као и друге доступне моделе финансијске подршке. С тим у вези, ФЕУН ће успоставити механизме за редовно планирање, аплицирање и управљање пројектима.

Развој људских ресурса и интерних капацитета - ФЕУН ће континуирано радити на јачању постојећих и развоју нових компетенција запослених, истраживача и студената, кроз програме стручног усавшавања, менторства, размене и професионалног развоја. Овај механизам обезбедиће стабилну кадровску основу за спровођење Стратегије И&И у дугом року.

Мониторинг, евалуација и периодично ревидирање Стратегије - Биће успостављен систем праћења спровођења Стратегије И&И, дефинисан на основу мерних индикатора, годишњих извештаја, одговорности носилаца активности и повремених вредновања резултата. На основу налаза евалуације, Стратегија ће бити периодично ажурирана и усклађивана са националним и међународним развојним оквиром, као и институционалним приоритетима ФЕУН-а.

Сарадња са националним и међународним актерима екосистема - Одрживост Стратегије И&И биће додатно осигурана развојем и одржавањем активне сарадње са универзитетима, технолошким парковима, центрима за трансфер технологија, организацијама за подршку предузетништву и релевантним привредним субјектима. Сарадња омогућава приступ ресурсима, инфраструктури и знању, неопходним за реализацију циљева Стратегије.

Интеграција Стратегије И&И у планска документа Факултета - Стратегија И&И биће усклађена са средњорочним и дугорочним развојним документима ФЕУН-а, укључујући институционалне

планове и регулативна акта Факултета. На тај начин, Стратегија стиче статус трајног документа Факултета, а не привремене иницијативе.

Остваривањем стратешких приоритета, спровођењем претходно наведених активности, ојачаће се позиција ФЕУН-а као катализатора развоја, заснованог на иновацијама и одрживом развоју привреде и друштва. Другим речима, ФЕУН ће кроз имплементацију Стратегије И&И дати значајан допринос унапређењу предузетничког и И&И екосистема у Србији, као и јачању оквира одрживости у контексту ЕУ интеграција.

РЕФЕРЕНЦЕ

1. Amini Sedeh, A., Pezeshkan, A., & Caiazza, R. (2022). Innovative entrepreneurship in emerging and developing economies: The effects of entrepreneurial competencies and institutional voids. *The Journal of Technology Transfer*, 47(4), 1198–1223. <https://doi.org/10.1007/s10961-021-09906-1>
2. Battistella, C., Ferraro, G., & Pessot, E. (2023). Technology transfer services' impacts on open innovation capabilities of SMEs. *Technological Forecasting and Social Change*, 196, 122875. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.122875>
3. Bradley, S. W., Kim, P. H., Klein, P. G., McMullen, J. S., & Wennberg, K. (2021). Policy for innovative entrepreneurship: Institutions, interventions, and societal challenges. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 15(2), 167–184. <https://doi.org/10.1002/sej.1388>
4. Consortium Agreement – USE IPM project (2023).
5. eНаука (2025). <https://enauka.gov.rs/>
6. European Commission. (2025). European Innovation Scoreboard 2025: Country profile Serbia. Publications Office of the European Union. Retrieved from: https://ec.europa.eu/assets/rtd/eis/2025/ec_rtd_eis-country-profile-rs.pdf (Accessed on: August 10, 2025).
7. Eurostat (2025). Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eurostat/> (accessed on August 7, 2025).
8. Fernandes, C. I., Veiga, P. M., Ferreira, J. J., & Hughes, M. (2021). Green growth versus economic growth: Do sustainable technology transfer and innovations lead to an imperfect choice? *Business Strategy and the Environment*, 30(4), 2021–2037. <https://doi.org/10.1002/bse.2704>
9. Ferreira, J., Fernandes, C., & Ferreira, F. (2020). Technology transfer, climate change mitigation, and environmental patent impact on sustainability and economic growth: A comparison of European countries. *Technological Forecasting and Social Change*, 150, 119770. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2019.119770>
10. Gomes, S., Ferreira, J., Lopes, J. M., & Farinha, L. (2022). The impacts of the entrepreneurial conditions on economic growth: Evidence from OECD countries. *Economies*, 10(7), 163. <https://doi.org/10.3390/economies10070163>
11. Grant Agreement-Project 101120390-USE IPM (2023).
12. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2005). *Oslo manual: Guidelines for collecting and interpreting innovation data* (3rd ed.). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264013100-en>

13. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2007). *Defining entrepreneurial activity: Definitions supporting frameworks for data collection* (N. Ahmad & R. G. Seymour, Authors). OECD Publishing. <https://www.oecd.org/std/business-stats/39629644.pdf>
14. Policy answers - Paths Towards Strengthening and Transforming Academia-Industry Cooperation in the Western Balkans: Lessons from Austria and Serbia (2025). Retrieved from: https://westernbalkans-infohub.eu/wp-content/uploads/2025/02/Output-fellowship-template_jan_2025.pdf (accessed on August 10, 2025).
15. Queen Mary University of London. (2019). *Strategy 2030: Research and innovation*. <https://www.qmul.ac.uk/strategy-2030/research-and-innovation/>
16. Register of entities of the national innovation system in Serbia (2025). Retrieved from: <https://einovacije.rs/Website/Reports> (accessed on August 10, 2025).
17. Завод за статистику Републике Србије (2025). <https://data.stat.gov.rs/>
18. Szabo, Z., & Herman, E. (2012). Innovative entrepreneurship for economic development in EU. *Procedia Economics and Finance*, 3, 268–275. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(12\)00151-7](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(12)00151-7)
19. The University of British Columbia. (2021). *Summary of research excellence strategies*. <https://research.ubc.ca/media/file/ubcstrategicresearchplansummary-2021.pdf>
20. United Nations Economic Commission for Europe. (2012). *Fostering innovative entrepreneurship: Challenges and policy options*. United Nations. [https://unece.org/DAM/ceci/publications/Fostering Innovative Entrepreneurship.pdf](https://unece.org/DAM/ceci/publications/Fostering_Innovative_Entrepreneurship.pdf)
21. World Intellectual Property Organization (WIPO) (2024). *Global Innovation Index 2024: Unlocking the Promise of Social Entrepreneurship*. Geneva: WIPO. [10.34667/tind.50062](https://www.wipo.int/ipindicators/indicators/10.34667/tind.50062)
22. World Intellectual Property Organization (WIPO). (n.d.). *Knowledge and technology transfer*. <https://www.wipo.int/en/web/technology-transfer>